

Irena Sobańska*

**PLAN KONT
JAKO INSTRUMENT INTEGRACJI RACHUNKOWOŚCI**

1. WPROWADZENIE

Rozszerzanie się działalności podmiotów w Polsce i komercjalizacja otoczenia wskazują na konieczność zwiększania względnej liczby kont dla ujęcia rosnącej rodzajowo ilości zdarzeń podlegającej ewidencji oraz stworzenia warunków do zachowania tajemnicy firmy. Tworzenie nowych struktur kont stało się obecnie ważnym zadaniem pracowników rachunkowości w podmiotach gospodarczych.

Wprowadzone od 15 stycznia 1991 r. nowe regulacje prawne w obszarze rachunkowości podmiotów (Rozporządzenie Ministra finansów w sprawie prowadzenia rachunkowości - Dz. U. nr 10 z 1991 r.) wyznaczają ramowe założenia dla rachunkowości, jej organizacji i wypełniania formalnych wymogów w zakresie sprawozdawczości rocznej (np. struktura bilansu).

Zgodnie z obowiązującymi zasadami rachunkowości w Polsce i krajach EWG, zorganizowanie rachunkowości w konkretnym podmiocie leży w obszarze decyzyjnym każdej firmy. Za zorganizowanie rachunkowości odpowiedzialny jest jej kierownik.

---

* Dr, adiunkt w Katedrze Rachunkowości UŁ.

2. RACHUNKOWOŚĆ PODMIOTU I JEJ ORGANIZACJA

Rachunkowość konkretnego podmiotu powinna odzwierciedlać specyfikę kształtowaną przez takie elementy, jak:

- gałąź przemysłu,
- forma prawna,
- wielkość firmy,
- struktura produkcji (program) i technologia.

Do podstawowych zadań jakie powinna realizować rachunkowość podmiotów gospodarczych najczęściej zalicza się zaś:

- dokumentację zdarzeń,
- zgodność z prawodawstwem,
- źródło danych dla planowania i kontroli działalności firmy.

Wymienione zadania rachunkowości pomagają realizować zakładowy plan kont lub system uporządkowanych kont.

Zakładowy plan stanowi strukturę kont niezbędnych do ujęcia i wyceny zdarzeń.

3. RAMOWY I ZAKŁADOWY PLAN KONT

W literaturze i praktyce występują pojęcia: ramowy plan kont oraz zakładowy plan kont. Zakładowe plany kont (ZPK) tworzone są na podstawie ponadzakładowych planów kont, które określane są także jako: ogólne, ramowe lub wzorcowe. Ramowy plan kont jest modelem opisowym ujmowania zdarzeń gospodarczych, który wraz z określonymi zasadami agregacji i dezagregacji kont służy do konstruowania uporządkowanych struktur kont w podmiotach.

Ramowy plan kont ma w szczególności na celu uporządkowanie jednostkowych rachunkowości w konkretnych podmiotach oraz stworzenie warunków do stosowania rozwiązań zgodnie z regulacjami prawnymi. Ponadto tego rodzaju plany kont służą zapewnieniu porównywalności danych w przestrzeni.

3.1. Budowanie formalnych struktur ZPK

Zakładowy plan kont, określany także jako indywidualny, jest budowany dla konkretnego podmiotu i obejmuje indywidualną symbolikę kont. Przy budowaniu ZPK należy dążyć do tego, ażeby głębokość struktury układu ewidencyjnego (wielopoziomowość - zespoły, podzespoły kont itd.) umożliwiała odzwierciedlenie specyfiki firmy.

Zbudowanie dobrej struktury kont, z odpowiednim stopniem dezagregacji kont oraz symboliki kont przynosi korzyści w obszarze systemu informacyjno-decyzyjnego, które są szczególnie wysokie w warunkach ETO.

Przy budowaniu struktury ZPK można stosować symbolikę numeryczną, alfabetyczną lub alfanumeryczną. W praktyce najczęściej stosowana jest symbolika numeryczna.

Numeryczna symbolika kont przy czterostopniowej dezagregacji:

X	zespół kont (pierwsza cyfra)
X X	podzespół kont (druga cyfra)
X X X	rodzaj konta (trzecia cyfra)
X X X X	podkonto (czwarta cyfra)

3.2. Budowanie struktury informacji ZPK

W teorii rachunkowości i praktyce w krajach gospodarki rynkowej występują dwa podejścia do tworzenia struktury informacyjnej planu kont:

1) procesowe, zgodne z ruchem okrężnym środków w podmiocie gospodarczym,

2) sprawozdawcze, zgodne ze strukturą bilansu oraz "Rachunku Zysków i Strat" zawartych w regulacjach prawnych rachunkowości.

Kryteria funkcjonalne do wyodrębnienia struktury merytorycznej (treści) ramowego planu kont w rachunkowości¹:

---

¹ W. E i s e l e, Technik des betrieblichen Rechnungswesen, Verlag Vachlen, Monachium 1988, s. 417.

- zgodność z przebiegiem procesów w przedsiębiorstwie (ruch okrężny środków),

- zgodność z treścią sprawozdań rocznych (bilans, rachunek Z + S).

Przy zastosowaniu kryterium pierwszego:

- struktura planu kont jest zgodna z przepływem dóbr realnych i nominalnych w przedsiębiorstwie i jest rozwinięta zgodnie z kierunkiem przepływu tych dóbr. Konta zapasów (aktywa w bilansie) są ułożone w kolejności - od dóbr najbardziej trwałych do najbardziej płynnych,

- rachunkowość składająca się z rachunkowości finansowej (rachunkowość zewnętrzna) i rachunku kosztów (rachunkowość wewnętrzna) stanowi zamknięty system określany jako **s y s t e m j e d n e g o k r ę g u**. Tak zbudowany system rachunkowości dobrze służy ustalaniu krótkookresowego wyniku przedsiębiorstwa, tj. wyniku wewnętrznego,

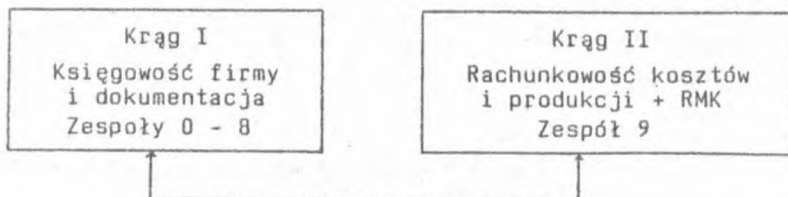
- konta kosztów i dochodów zawierają także elementy dotyczące innych okresów, tzn. nie tylko okresu dla którego ustalony jest wynik. Taki stan zapisów nie odpowiada aktualnym postanowieniom o zasadach sporządzania sprawozdania - rachunku zysków i strat (wynik zewnętrzny).

Przy zastosowaniu kryterium drugiego:

- struktura planu kont odpowiada strukturze zamknięć końcowych (sprawozdania roczne), tzn. zespoły lub podzespoły kont odpowiadają wprost pozycjom w bilansie, oraz rachunku zysków i strat,

- plan kont jest zorientowany na ułatwienie praktykom sporządzania sprawozdawczości rocznej i zwiększa tym samym zdolność tworzenia informacji przez system rachunkowości,

- rachunkowość jest wyraźnie rozdzielona na rachunkowość finansową (zewnętrzną) oraz rachunkowość zarządczą lub rachunek kosztów (rachunkowość wewnętrzną), wtedy tworzy ona system składający się z dwóch kręgów:

- salda kont zespołów 0 - 8 bez dodatkowych przekształceń są wprowadzane do zamknięć rocznych,

- połączenie między dwoma wyodrębnionymi kręgami następuje poprzez wprowadzenie kont przechodnich lub tzw. kont odbicia lustrzanego. Konta te powodują, że rachunkowość składająca się z dwóch kręgów staje się systemem zamkniętym,

- przy tworzeniu zakładowych planów kont w kręgu II wyróżnia się taką strukturę, ażeby pozwoliła ona ująć przepływ dóbr i świadczeń w procesach przedsiębiorstwa i jednocześnie była zorientowana na zasady sporządzania sprawozdawczości oraz na wewnętrzne potrzeby procesu decyzyjnego firmy².

Przykładem ramowego planu kont zbudowanego według kryterium przebiegu procesów jest wzorcowy plan kont, wydany przez Ministerstwo Finansów³ (schemat 1).

Przykładem ramowego planu kont zorientowanego na sporządzanie zamknięć rocznych jest każdy ramowy plan opublikowany w krajach Wspólnot Europejskich po wprowadzeniu do ich praw narodowych postanowień Czwartej, Siódmej i Ósmej Dyrektywy Rady EWG⁴. Jako przykład przytoczono tutaj Przemysłowy plan kont (IKR) opublikowany w RFN w 1986 r. (schemat 2).

Ocena struktur funkcjonalnych ramowych planów kont:

a) Struktura dostosowana do przebiegu procesów:

- odpowiada specyficie małych firm,
- wymaga relatywnie mniejszego nakładu pracy na rejestrację zdarzeń,
- nie jest dostosowana do treści zamknięć końcowych,
- sprawia trudności i wymaga dodatkowego czasu pracy na przekształcenia danych do sporządzenia zamknięć końcowych.

---

² Por. kryteria tworzenia struktur planów kont w: System informacyjny rachunkowości. Analiza, struktury, projekty [Monografia], red. A. J a r u g o w a, Acta Universitatis Lodzianis 1985, Folia oeconomica 45, p. 2.1.3.

³ Z. C z u b r y t, Wzorcowy wykaz kont, Departament Rachunkowości Ministerstwa Finansów, Warszawa 1991.

⁴ Np. zob. szerzej: A. J a r u g o w a, J. S k o w r o Ń s k i, Reforma systemu rachunkowości we Francji - Plan kont 1979, "Rachunkowość" 1981, nr 6,

- b) Struktura dostosowana do treści nowych sprawozdań:
- odpowiada specyficie dużych przedsiębiorstw,
  - wymaga relatywnie większych nakładów na rejestrację zdarzeń,
  - jest absolutnie dostosowana do struktury zamknięć końcowych,
  - ułatwia i przyspiesza sporządzanie zamknięć końcowych,
  - sprzyja racjonalnemu wyznaczaniu granicy tajemnicy firmy poprzez ujęcie danych szczegółowych o kosztach w kręgu II (rachunkowość wewnętrzna).

S c h e m a t 1

Wzorcowy plan kont (1991 r.)

Zespoły kont	Treść	Rodzaj konta	Powiązania planu kont z zamknięciami rocznymi
0	Majątek trwały	A	] konta stanów] Bilans
1	Środki pieniężne i rachunki bankowe + kredyty	A/P	
2	Rozrachunki i roszczenia	A/P	
3	Materiały i towary	A	
4	Koszty według rodzaju	] konta kosztów	] Rachunek wyników
5	Koszty według typów działalności		
6	Produkty + RMK	A/P	] konta stanów] Bilans
7	Przychody oraz podatki i dotacje	konta przychodów i innych nakładów	] konta na-] kładów] Rachunek wyników
8	Kapitał, rezerwy, przychody przyszłych okresów	P	] Bilans
	i wynik finansowy		] Rachunek wyników

Ź r ó d ł o: Opracowanie własne.

Schemat 2

Przemysłowy plan kont (IKR)

Zespoły kont	Treść	Rodzaj konta	Składnik sprawozdania rocznego
0	Wartości niematerialne (AI) i majątek trwały (AII)	aktywa	konta bilansowe
1	Majątek finansowy (AIII)		
2	Majątek obrotowy (B) i pozycje rozliczane w czasie (aktywa) (C)		
3	Kapitał własny (A) i zabezpieczenia rezerwy (B)	pasywa	
4	Zobowiązania (C) i pozycje rozliczane w czasie - pasywa (D)		
5	Dochody	konta dochodów	konta wynikowe rachunku wyników
6	Nakłady na działalność zakładową (koszty)	konta nakładów	
7	Inne nakłady (koszty)		
8	Rachunek wyników		
9	Rachunek kosztów		

Źródło: W. Busse von Colbe, Lexikon des Rechnungswesens, Oldenbourg Verlag, München-Wien 1990, s. 288.

Z oceny przedstawionych struktur funkcjonalnych planów kont wynika, że w warunkach wdrożenia postanowień co najmniej Dyrektywy Czwartej EWG o sprawozdawczości spółek do regulacji rachunkowości w krajach europejskich najlepsza wydaje się struktura planów kont

ukierunkowania na układ nowych sprawozdań rocznych i bilans oraz rachunek zysków i strat⁵.

W naszym kraju jednakże nowe zasady rachunkowości i układ sprawozdawczości, oparte częściowo na postanowieniach Dyrektywy Czwartej, z jednej strony i brak nowego wzorcowego planu kont (branżowego) dla podmiotów gospodarczych z drugiej stanowią razem warunki zagrażające poprawnemu budowaniu zakładowych planów kont.

Irena Sobańska

CHART OF ACCOUNTS AS AN INSTRUMENT FOR INTEGRATION
OF ACCOUNTING

The chart of accounts should be making allowances for a branch of national economy, legal form and size of firm, as well as structure of production (production program).

In Poland each component of property is valuated separated, which hampers the cost accounting and obliterates the picture of an enterprise's performance. In the present conditions, the problem which version of the chart of accounts to accept is particularly important. In the accounting theory and practice in the market economy countries there can be distinguished two approaches to creating an information structure for the chart of accounts:

1. Process approach - in accordance with the movement of decisions taken by decision-making centres in an economic entity,
2. Reporting approach - in accordance with the structure of balance-sheet and profit-and-loss account in legal regulations of accounting.

These approaches deserve a special attention in the Polish conditions.

---

⁵ Por. J. Skowroński, O modelu planu kont (artykuł dyskusyjny), "Rachunkowość" 1990, nr 8-9.